

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivanky Havlíkové a soudkyň Mgr. Ing. Silvie Svobodové a Mgr. Olgy Zimové v právní věci

žalobkyně: J. T.

zastoupená advokátem Mgr. Lukášem Hojdnem, LL.B.
sídlem Francouzská 299/98, 101 00 Praha 10

proti
žalovanému:

Ministerstvo zdravotnictví
sídlem Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 30. 1. 2024, č. j. MZDR 35936/2023-4/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 30. 1. 2024, č. j. MZDR 35936/2023-4/PRO, se zrušuje a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 14 363 Kč, a to ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci rozsudku k rukám právního zástupce žalobkyně Mgr. Lukáše Hojdna, LL.B., advokáta.

Odůvodnění:

I. Předmět řízení

1. Žalobkyně se žalobou podanou dne 28. 3. 2024 k Městskému soudu v Praze (dále jen „soud“) domáhala zrušení rozhodnutí ministra zdravotnictví (dále jen „ministr“) ze dne 30. 1. 2024, č. j. MZDR 35936/2023-4/PRO (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým ministr podle § 152 odst. 6 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) zamítl žalobkyní podaný rozklad proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví (dále jen „žalovaný“) ze dne 6. 11. 2023, č. j. MZDR 22097/2023-7/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“).
2. Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobkyně ze dne 27. 7. 2023 o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“), za sterilizaci provedenou protiprávně dne X (dále jen „Žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky“).
3. Důvodem pro zamítnutí Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky byl závěr správního orgánu, že sterilizace byla provedena na žádost žalobkyně v souladu se Směrnicí ministerstva zdravotnictví ČSR č. LP-252.3-19.11.71 ze dne 17. 12. 1971, publikovanou též ve Věstníku MZd č. 1-2 ze dne 29. 2. 1972, o provádění sterilizace (dále jen „Směrnice“), z důvodu porodnicko-gynekologické indikace, přičemž byla schválena na jednání sterilizační komise, a tedy ze shromážděných podkladů nevyplynulo, že by sterilizace byla provedena v rozporu s právem, ani že by žalobkyně požádala o sterilizaci za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.

II. Napadené rozhodnutí

4. Proti prvostupňovému rozhodnutí podala žalobkyně dne 20. 11. 2023 rozklad. V něm předně namítala, že k její sterilizaci došlo na zdravých pohlavních orgánech v den blízký porodu (den následující po porodu dcery), aniž by k tomu udělila informovaný souhlas. Žalobkyně v podaném rozkladu trvala na tom, že souhlas dala pouze k porodu své dcery. Dále žalobkyně upozornila, že ve zdravotnické dokumentaci absentuje žádost o provedení sterilizace. Ve vztahu k protiprávnosti provedené sterilizace žalobkyně uvedla, že nebyla dostatečně poučena o zákroku, nebyla jí nabídnuta alternativní řešení a ani jí nebyla vysvětlena možná rizika. Žalobkyně se rovněž ohradila vůči tomu, že by provedení sterilizace bylo řádně odůvodněno, k čemuž dodala, že pouhý odkaz na ustanovení Směrnice není dostatečný. Současně žalobkyně uvedla, že byť námitku stran absence náležitého odůvodnění zákroku zmínila již v Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky, nebylo na ni žalovaným reagováno. V této souvislosti žalobkyně vyjádřila pochybnost o řádném, svědomitém a odborném přístupu a o nepodjatosti pracovníků žalovaného.
5. V napadeném rozhodnutí ministr nejprve uvedl, že v rámci řízení o Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky vyšlo najevo, že mezi porodem dítěte a sterilizací žalobkyně muselo uplynout nejméně 2 a půl měsíce. Dále ministr konstatoval, že se případná protiprávnost sterilizace podle § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. posuzuje podle tehdejších

právních předpisů. V řízení bylo prokázáno, že žalobkyně podstoupila zákrok dne X. V rozhodné době platilo, že ve smyslu § 11 Směrnice musí osoba, u níž má být provedena sterilizace, podepsat prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní, což žalobkyně dle vlastnoručně podepsaného prohlášení, obsaženého na listu s protokolem o jednání sterilizační komise, učinila. Ministr shrnul, že závěry žalovaného mají oporu ve spisovém materiálu a rovněž z hlediska procesních pravidel neshledal žádnou vadu, která by měla vliv na zákonnost prvostupňového rozhodnutí.

6. Napadené rozhodnutí bylo žalobkyni doručeno dne 1. 2. 2024.

III. Žaloba

7. V podané žalobě žalobkyně předně popsala skutkový stav a tvrdila, že dne X podstoupila v nemocnici v L. sterilizační zákrok, o nějž nežádala a nikdy k němu neudělila informovaný souhlas. Žalobkyně namítala, že lékařský zákrok podstoupila pouze z důvodu, že se domnívala, že sterilizace je druhem antikoncepce, kterou bude možné případně v budoucnu odstranit, aby mohla, bude-li mít zájem, znovu otěhotnět. V této souvislosti žalobkyně připustila, že do Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky nedopatřením uvedla, že ke sterilizaci došlo v souvislosti s porodem – jednalo se však o administrativní pochybení při přípravě této Žádosti.
8. Žalobkyně dále namítala, že nebyla poučena o povaze, alternativách, následcích a rizicích daného zákroku, což dokládá i skutečnost, že ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně absentuje žádost o provedení sterilizace a také jakýkoliv dokument prokazující řádné poučení žalobkyně. Podepsání prohlášení v protokolu o jednání sterilizační komise, na které poukázal ministr, nelze dle žalobkyně v žádném případě považovat za žádost o provedení sterilizace, když v něm zcela chybí upozornění na reparabilitu zákroku, alternativy řešení, možná rizika apod. Žalobkyně dovozuje povinnost zdravotnického personálu náležitě poučit pacienta o rizicích, povaze a alternativách sterilizace z § 23 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění účinném ke dni provedení zdravotního výkonu sterilizace (dále jen „zákon č. 20/1966 Sb.“), dle kterého platilo, že lékař je povinen poučit vhodným způsobem nemocného o potřebných výkonech tak, aby se mohl stát aktivním spolupracovníkem při poskytování léčebné preventivní péče. Žalobkyně rovněž namítala, že její prohlášení („*trvám na své žádosti, souhlasím s provedením a byla jsem poučena, že zákrok je trvalý*“), obsažené v protokolu o jednání sterilizační komise, nesplňuje náležitost spočívající v prohlášení, že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní, když její prohlášení se zmiňuje pouze o poučení, nikoliv však o písemném poučení. Žalobkyně nesouhlasila s ministrem ani v tom, že provedení sterilizačního zákroku bylo řádně odůvodněno.
9. Závěrem žalobkyně navrhla, aby soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

IV. Vyjádření žalovaného

10. Žalovaný ve vyjádření k žalobě ze dne 29. 4. 2024 argumentoval obdobně jako v odůvodnění prvostupňového a napadeného rozhodnutí. Předně uvedl, že považuje tvrzení o administrativním pochybení ohledně provedení sterilizace v den blízký porodu za zcela účelové, neboť žalobkyně to, že jí byla sterilizace provedena v návaznosti na porod, tvrdila

konzistentně nejen v Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky, ale i v rozkladu vůči prvostupňovému rozhodnutí. Žalovaný dále zopakoval, že se žalobkyně se podrobila řadě předoperačních vyšetření a následně se k plánovanému sterilizačnímu zákroku dostavila.

11. Dle žalovaného není pravdou, že ve zdravotnické dokumentaci abscentuje žádost žalobkyně o provedení sterilizace. Ve zdravotnické dokumentaci se nachází prohlášení podepsané žalobkyní ve znění „*trvám na své žádosti, souhlasím s provedením a byla jsem poučena, že zákrok je trvalý*“. V době sterilizace byla písemná forma v případě sterilizace nutná pouze u žádosti o sterilizaci a u informace o nemožnosti dalšího početí, což bylo v daném případě v dokumentaci zachyceno a žalobkyní stvrzeno. Zákrok byl proveden v době, kdy právní předpisy požadavky na písemné zaznamenání obsáhlého informovaného souhlasu nestanovily. Dle žalovaného plyne z § 23 zákona č. 20/1966 Sb., že lékař musí poskytnout pacientovi poučení o povaze onemocnění, nikde z ustanovení ale neplyne, že toto poučení musí být zachyceno písemnou formou. Právě naopak, až pokud pacient odmítne poskytnutí potřebné péče, vyžádá si lékař jeho písemné prohlášení (revers). Dle žalovaného byla žádost o provedení sterilizace dostatečně odůvodněna. Nad prohlášením žalobkyně je uvedeno, že žádosti se vyhovuje dle části XIV/III přílohy Směrnice. Jedná se o tentýž list a právní předpisy nestanovovaly formu či strukturu znění takového odůvodnění.
12. S ohledem na výše uvedené žalovaný navrhl, aby soud žalobu jako nedůvodnou zamítnul.

V. Replika žalobkyně

13. Žalobkyně v replice ze dne 11. 3. 2025 uvedla, že pouze kvůli administrativní chybě při sepisu Žádosti (že jí byla sterilizace provedena v návaznosti na porod) není možno ignorovat podstatná tvrzení, na která žalobkyně poukazovala od počátku řízení a její Žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky zamítnout. Žalobkyně následně zopakovala, že zdravotní dokumentace žádnou její žádost o sterilizaci neobsahuje. Dále zdůraznila, že z protokolu o jednání sterilizační komise nelze dovozovat souhlas žalobkyně s provedením sterilizace, ani že se žalobkyni dostalo náležitého poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní (z protokolu o jednání sterilizační komise není zřejmý obsah ani rozsah poučení). Žalobkyně rovněž uvedla, že odkaz na Směrnici v protokolu o jednání sterilizační komise sám o sobě nepředstavuje řádné individuální odůvodnění pro konkrétní případ žalobkyně, jak bylo vyžadováno tehdy platnou právní úpravou.

VI. Posouzení věci Městským soudem v Praze

14. Žaloba byla podána včas ve smyslu § 72 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), osobou k tomu oprávněnou (§ 65 odst. 1 s. ř. s.) a je přípustná (§ 65, § 68 a § 70 s. ř. s.). Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí i řízení, které mu předcházelo, podle skutkového a právního stavu ke dni rozhodování žalovaného (§ 75 odst. 1 s. ř. s.), a to v mezích uplatněných žalobních bodů (§ 75 odst. 2 s. ř. s.), jakož i z pohledu vad, k nimž je povinen přihlížet z úřední povinnosti a dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
15. Při ústním jednání dne 21. 1. 2026, jehož se žalobkyně osobně neúčastnila, zástupce žalobkyně odkázal na svá dosavadní podání. Stejně tak učinil i žalovaný. Návrhy žalobkyně na provedení dokazování soud zamítl, neboť se jednalo o listiny, které jsou součástí správního spisu, z něhož soud při přezkumu napadeného rozhodnutí obligatorně vychází. Správním spisem, jehož obsah s ohledem na právní názor soudu k rozhodnutí věci zcela

postačoval, se dokazování neprovádí (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2009, č. j. 9 Afs 8/2008 - 117, č. 2383/2011 Sb. NSS).

16. Z obsahu spisového materiálu předloženého žalovaným správním orgánem zjistil soud následující pro rozhodnutí relevantní skutečnosti.
17. Dne 27. 7. 2023 podala žalobkyně na podatelně žalovaného Žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky dle § 6 zákona č. 297/2021 Sb., ve které uvedla, že ke zdravotnímu výkonu zabraňujícímu oplodnění (sterilizaci) došlo dne X v nemocnici v L. (dále též jen „poskytovatel zdravotních služeb“). Dále v Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky uvedla, že se do nemocnice dostavila z důvodu porodu své dcery.
18. Žalovaný si vyžádal od poskytovatele zdravotních služeb dne 11. 8. 2023 kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně, týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace. Poskytovatel zdravotních služeb žalovanému požadovanou dokumentaci zaslal dne 16. 8. 2023.
19. Ze zdravotnické dokumentace žalobkyně soud zjistil následující:
 - Žalobkyně se dostavila k poskytovateli zdravotních služeb v blíže nespecifikovaný den s důvodem přijetí „*přijetí na objednávku (plánované)*“ za účelem provedení „*sterilizace na žádost*“.
 - V úvodu chorobopisu je uvedeno, že žalobkyně 6x rodila, z toho jedenkrát císařským řezem a 2x podstoupila umělé přerušování těhotenství.
 - Předoperační vyšetření byla provedena dle Dokumentace předoperačního vyšetřování dne 29. 1. 1991 a dne 30. 1. 1991.
 - Ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně je dále založen Zápis o jednání sterilizační komise ze dne 30. 1. 1991, ve kterém je uvedeno, že komise „*projednala žádost a rozhodla podle Směrnice MZ ČSR, Věstník 1972, částka 1-2, seznam indikací: části XIV/III přílohy závazného opatření MZd, ČR o provádění sterilizace. Žádosti se vyhovuje, možno provést sterilizaci.*“ Pod podpisy členů komise je dále uvedeno: „*Trvám na své žádosti, souhlasím s provedením a byla jsem poučena, že zákrok je trvalý.*“ Následuje podpis: „*J. T.*“.
 - Z Operační vložky chirurgické do záznamu o zdraví a nemoci se podává, že sterilizace byla provedena dne X.
 - Ve zdravotní dokumentaci je dále teplotní tabulka a záznamy krevního tlaku a pulzu s hodnotami z jednotlivých dnů hospitalizace žalobkyně.
 - Dle chorobopisu byla žalobkyně propuštěna domů dne 7. 2. 1991 na vlastní žádost z rodinných důvodů.
 - Součástí zdravotní dokumentace zaslané poskytovatelem zdravotních služeb je i Dokumentace předoperačního vyšetřování dne 9. 4. 1990 a 10. 4. 1990 k plánovanému umělému přerušování těhotenství, ke kterému z důvodu délky těhotenství 12 týdnů a 6 dnů nedošlo („*vel. grav hebd 12+6 UPT kontraindikováno.*“)
20. Žalobkyně byla písemností ze dne 19. 10. 2023 vyrozuměna o právu vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a o právu nahlédnout do spisové dokumentace. Současně byla poučena o tom, že je potřeba navrhnout další důkazy k prokázání tvrzení uvedených v Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky.
21. Žalobkyně svého práva dne 20. 10. 2023 využila a doplnila, že protiprávnost sterilizace spatřuje v tom, že byla provedena bez její žádosti a nadto nebyla poučena o následcích, rizicích a povaze zákroku sterilizace.

22. Následovalo vydání prvostupňového rozhodnutí, proti němuž podala žalobkyně včasný rozklad, o kterém bylo rozhodnuto napadeným rozhodnutím.
23. Soud při posouzení věci vyšel z následující právní úpravy:
24. Podle § 27 zákona č. 20/1966 Sb. se sterilizace smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.
25. Podle § 11 Směrnice je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákonem podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní.
26. Soud o věci uvažil následovně.
27. Předně soud neshledal důvody pro to, aby zrušil napadené rozhodnutí pro vady řízení, které by bránily jeho přezkoumání v rozsahu uplatněných žalobních bodů (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2011, č. j. 7 Azs 79/2009–84), proto přikročil k vlastnímu přezkumu rozhodnutí v rozsahu žalobkyní uplatněných námitek.
28. Při posouzení věci soud nemohl odhlédnout od závěrů zdejšího soudu a Nejvyššího správního soudu (NSS) v obdobných věcech jiných žadatelek, zejména pak rozsudku NSS ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-6, v němž byl upřesněn rozsah povinností správních orgánů při zjišťování skutkového stavu a tomu odpovídající nároky kladené na žadatelky v rovině povinností tvrzení a důkazní. K věcnému posouzení žádosti podle zákona č. 297/2021 Sb. NSS připomněl smysl a cíl právní úpravy odškodňování za protiprávní sterilizace s tím, že tato základní východiska následně ovlivňují posouzení otázky činnosti správních orgánů při zjišťování skutkového stavu, resp. stanovení rozumné rovnováhy mezi povinností tvrzení a důkazní žadatelek v řízení podle zákona o sterilizaci na straně jedné a naopak povinností správního orgánu zjistit stav věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2 správního řádu, jak mu výslovně ukládá § 3 a dále § 50 odst. 2 a 3 správního řádu (bod 16).
29. Pro posouzení jsou významné také závěry Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci V. C. proti Slovensku (rozsudek ze dne 8. 11. 2011, č. 18968/07), dle kterých je nezákonná sterilizace porušením čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy vystavením nelidskému a ponižujícímu zacházení. K provedení sterilizace duševně způsobilé dospělé osoby je dle ESLP nezbytný její informovaný souhlas, nejedná-li se o výjimečné situace, kdy by byl ohrožen její život nebo zdraví. Jestliže byl zákrok proveden bez informovaného souhlasu, jedná se o hrubý zásah do fyzické integrity ženy tím, že jí byla odňata schopnost reprodukce. Tyto závěry potvrzuje i navazující judikatura ESLP (např. rozhodnutí ze dne 12. 6. 2012 ve věci N. B. proti Slovensku, č. 29518/10; či rozhodnutí ze dne 8. 6. 2021, Maděrová proti České republice, č. 32812/13). Také NSS již konstatoval, že v případě nároků poškozených žen „je třeba postupovat citlivě s ohledem na situaci žadatelek. Správní orgány by jim proto měly vycházet maximálně vstříc, a to tím spíše, že na jim způsobené újmě má zásadní podíl stát, který se svá pochybení snaží alespoň do jisté míry odčinit, jak vyplývá z rozsudku NSS ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42.

30. Uvedené základní východisko reflektuje rovněž zákonná úprava poskytování peněžité částky jako odškodnění za sterilizaci provedenou v rozporu s právem podle sterilizačního zákona. Důvodová zpráva k tomuto zákonu výslovně považuje protiprávní sterilizaci za závažný zásah do základních práv. Za provedení takové sterilizace je přitom odpovědný stát tím, že v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací a v některých případech dokonce sociální pracovníci k podstoupení sterilizace motivovali. Přijetím citovaného zákona tak stát svoji odpovědnost výslovně uznal, a to s cílem zajistit efektivní prostředek nápravy, konkrétně zajistit odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv.
31. Právě vymezený cíl právní úpravy nelze zajistit pouhým formálním umožněním požádat si o jednorázovou peněžitou dávku podle zákona o sterilizaci, naopak, odpovědnost státu za protiprávně provedené sterilizace vyžaduje, aby byla skutečně zajištěna efektivní možnost postižených osob dosáhnout nápravy vzniklého stavu, minimálně tedy v podobě obdržení zákonem stanovené peněžité částky (NSS rozsudek ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42). Tento cíl a smysl právní úpravy tudíž musí mít správní orgány při interpretaci a aplikaci zákona o sterilizaci v jednotlivých případech vždy na zřeteli. Důvodová zpráva ke sterilizačnímu zákonu výslovně předvídá, že existenci nároku lze prokazovat nejen zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale „též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci, zejména výpověďmi oprávněné osoby a svědků, znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, věcmi, listinami apod.“ Tím zákonodárce uznal, že prokázání oprávněnosti nároku, konkrétně podstoupení sterilizace v rozporu s právem, může být vzhledem k uplynulé době, citlivé až intimní povaze zákroku, o jehož existenci se proto daná osoba patrně nebude často šířit mimo kruh úzké rodiny, a celkovému zranitelnému postavení poškozených, velice obtížné. Oproti běžným řízením o žádostech, často dokonce formulářových či s jasně právně definovanými náležitostmi, totiž nebude pro žadatelky z ustanovení zákona o sterilizaci intuitivně zřetelné, jakým způsobem a do jakého standardu je nezbytné takto citlivé a časově vzdálené události, jako je právě protiprávnost sterilizace, k níž došlo v období od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012 ve smyslu § 2 zákona o sterilizaci, vlastně prokazovat.
32. Dle judikatury má žalovaný vycházet ze smyslu a účelu zákona o sterilizaci, jeho důvodové zprávy, judikatury ESLP a citlivě reagovat na situaci žadatelky (rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2023 č. j. 4 As 290/2022-42). Žalovaný má přihlídnout i k tomu, že za provedení sterilizace je odpovědný stát tím, že v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací, a v některých případech dokonce sociální pracovníci postoupení sterilizace motivovali. Přijetím citovaného zákona stát svou odpovědnost výslovně uznal s cílem zajistit efektivní prostředek nápravy, konkrétně odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky práv (rozsudek NSS ze dne 4. 7. 2024 č. j. 9 As 61/2023-65).
33. Podstata sporu mezi účastníky řízení spočívá v posouzení, zda jsou v projednávaném případě splněny podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžité částky za protiprávní sterilizaci žalobkyně, tedy zda žalobkyně byla sterilizována v rozporu s právními předpisy, jak tvrdí, či nikoliv. Za rozhodné pro posouzení věci považoval soud obsah zdravotnické dokumentace žalobkyně, kterou si žalovaný vyžádal u poskytovatele zdravotních služeb a která tvoří obsah žalovaným předloženého správního spisu.

34. Ustanovení § 27 zákona č. 20/1966 Sb. v rozhodném znění, tj. ve znění ke dni provedení sterilizace žalobkyně, stanovilo, že *sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví*. Směrnice, která provádí § 27 zákona č. 20/1966 Sb., vyžadovala pro to, aby byla sterilizace provedena v souladu s tehdy platnými a účinnými právními předpisy současné splnění tří podmínek, a to (1) podání žádosti, (2) schválení komisí a (3) konečně podpis prohlášení, že daná osoba, či její zákonný zástupce s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní (blíže viz § 11 Směrnice).
35. V projednávané věci soud neshledal naplněnou již první podmínku, neboť zdravotnická dokumentace neobsahuje žádnou žádost žalobkyně o provedení sterilizace. Ačkoliv je v závěru Zápisu o jednání sterilizační komise poznamenáno: „*Trvám na své žádosti, ...*“ nelze z uvedeného vyvozovat, že žádost o provedení sterilizace byla žalobkyní skutečně podána, pokud tomu neodpovídá obsah zdravotnické dokumentace.
36. Za významné pro posouzení věci soud považuje též stanovisko NSS k možným požadavkům správního orgánu na žadatelky v řízení o žádosti podle zákona č. 297/2021 Sb., kdy uvedl „*Po žadatelkách nelze požadovat, jak činí stěžovatel, aby samy jen ze své vlastní iniciativy označily a doložily veškeré dokumenty, které budou protiprávnost provedené sterilizace v minulosti jednoznačně prokazovat. Aby bylo dosaženo účelu zákona a byl skutečně zajištěn účinný prostředek nápravy, musí správní orgány rovněž samy činit aktivní kroky k tomu, aby ohledně tvrzení žadatelky o peněžitou částku podle zákona o sterilizaci zjistily stav věci bez důvodných pochybností. Právě takové kroky lze přitom podřadit pod činnost správního orgánu v souladu se zásadou materiální pravdy podle § 3 správního řádu a zásadou vyhledávací, jež se uplatňují rovněž v řízení o žádosti (srov. např. rozsudky NSS ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42; ze dne 27. 8. 2014, č. j. 3 Ads 91/2013-47, či ze dne 18. 3. 2015, č. j. 3 Ads 112/2014-31), a dále poučovací povinnosti správního orgánu.*“ (bod 25).
37. Ačkoliv je tedy řízení o přiznání peněžité částky podle zákona č. 297/2021 Sb. v obecné rovině vskutku řízením o žádosti, na které dopadá správní řád, jedná se o problematiku velice specifickou, což je správní orgán při svém postupu povinen zohlednit. Specifičnost zakládá právě i) výslovně přijatá odpovědnost státu za protiprávně prováděné sterilizace v minulosti, ii) potřeba zabezpečit účinné prostředky nápravy těchto minulých křivd, konkrétně zajištění skutečné možnosti postižených osob domoci se dané peněžité částky, a v neposlední řadě iii) nezvyklost a atypičnost dokumentů, jež by tuto událost prokazovaly, a s tím spojená pravděpodobnost důkazní nouze na straně žadatelek. Nelze navíc přehlédnout ani iv) aspekt rasové diskriminace, jelikož značnou část obětí protiprávních sterilizací v České republice tvoří romské ženy (srov. důvodovou zprávu k zákonu či např. závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem z roku 2005). Na tuto specifickou situaci tudíž nelze mechanicky aplikovat běžné požadavky uplatňující se v řízení o žádostech. Zvláštní situace vyžaduje zvláštní přístup. Správní orgány musí postupovat s maximálním zřetelem k účelu zákona, jímž je zajištění skutečně účinného napravení vzniklého stavu osob poškozených nelegální sterilizací. Specifičnost právě projednávané věci se promítá ve dvou ohledech, které jsou nicméně věcně propojeny: 1. požadavky na postup správních orgánů při posuzování žádostí dle zákona č. 297/2021 Sb., 2. nároky kladené na žadatelky v rovině povinnosti tvrzení a důkazní, aby jejich žádost mohla být shledána oprávněnou.

38. Jakkoli žalovaný i ministr setrvali na stanovisku, že zdravotnická dokumentace podanou žádost o provedení sterilizace obsahuje, soud předmětnou žádost ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně nedohledal. Žalobkyně v podané žalobě tvrdila, že o provedení sterilizace nežádala. Žalovaný přitom neoznačil žádné podklady (kromě shora uvedeného Zápisu o jednání sterilizační komise), ze kterých by bylo nepochybné, že žalobkyně žádost o provedení sterilizace skutečně podala. Soud proto shledal uvedenou žalobní námitku důvodnou.
39. Nadto soud poznamenává, že samotná žádost o provedení sterilizace k závěru o jejím provedení v souladu s právními předpisy nepostačuje. Zdravotnická dokumentace žalobkyně, kterou si žalovaný vyžádal u příslušného poskytovatele zdravotních služeb, v rozporu s § 11 Směrnice neobsahuje ani písemné poučení, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní. Právě nedostatek písemného poučení o reparabilitě zákroku, alternativách řešení a možných rizicích žalobkyně vedle absentující žádosti o sterilizaci v průběhu správního řízení a rovněž i v podané žalobě namítala. Za situace, kdy ve zdravotnické dokumentaci absentuje krom samotné žádosti o provedení sterilizace i písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní, nelze dospět k jinému závěru, než že sterilizace žalobkyně proběhla v rozporu s v rozhodné době platnými a účinnými právními předpisy.
40. Pro tvrzení správních orgánů, podle kterých zákon č. 20/1996 Sb. nepožadoval, aby byl pacient o následcích sterilizačního zákroku lékařem poučen písemně, neskýtá Směrnice oporu. Ustanovení § 11 Směrnice jednoznačně požaduje, aby bylo poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní, písemné. Na výše uvedeném § 23 zákona č. 20/1966 Sb. nemůže nic změnit. Stejně tak nemůže požadavek § 11 Směrnice zvrátit ani tvrzení správních orgánů, že si žalobkyně musela být trvalosti zákroku vědoma nebo že o trvalosti zákroku byla žalobkyně ústně poučena. Nadto o posledním z uvedených tvrzení správní orgány nepředložily žádný důkaz, ač tak bylo výhradně na nich. V podané žalobě pak žalobkyně skutečnost, že se jí dostalo řádného poučení, výslovně popřela.
41. Na základě shora uvedeného je nutno uzavřít, že sterilizace žalobkyně proběhla v rozhodné době podle § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 297/2021 Sb. v rozporu s platnými a účinnými právními předpisy, neboť o sterilizaci žalobkyně nepožádala a současně nebyla dostatečně a řádně informována o povaze, respektive trvalosti tohoto zákroku. Žalobkyně tak má podle § 4 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. právo na jednorázové odškodnění.
42. S ohledem na shora uvedený závěr považuje soud za nadbytečné, aby se zabýval zbylými námitkami žalobkyně, neboť by to na věci nemohlo ničeho změnit.

VII. Závěr a náklady řízení

43. Jelikož soud dospěl k závěru, že je napadené rozhodnutí nezákonné, zrušil jej dle § 78 odst. 1 s. ř. s. a věc vrátil dle § 78 odst. 4 s. ř. s. žalovanému k dalšímu řízení, ve kterém bude žalovaný vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). V dalším řízení bude žalovaný, resp. ministr vycházet z toho, že sterilizace žalobkyně proběhla v rozporu s v rozhodné době platnými a účinnými právními předpisy.
44. O nákladech řízení soud rozhodl dle § 60 odst. 1 s. ř. s. V řízení měla plný úspěch žalobkyně, a má proto právo na náhradu nákladů řízení před soudem.

45. Vyhláškou č. 258/2024 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, došlo s účinností ke dni 1. 1. 2025 ke zvýšení sazeb za úkony právní služby z 3 100 Kč na 4 620 Kč a ke zvýšení paušálních náhrad hotových výdajů z 300 Kč na 450 Kč. Dle čl. II vyhlášky č. 258/2024 Sb., „[z]a právní služby poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky přísluší advokátovi odměna podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky.“
46. Žalobkyni proto přísluší náhrada nákladů právního zastoupení v rozsahu dvou úkonů právní služby po 3 100 Kč [převzetí věci, podání žaloby] podle § 11 odst. 1 písm. a), d) § 7 bod 5 ve vazbě na § 9 odst. 4 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“), ve znění účinném do 31. 12. 2024, včetně 2 paušálních náhrad hotových výdajů po 300 Kč (§ 13 odst. 1, 4 advokátního tarifu, ve znění účinném do 31. 12. 2024).
47. Žalobkyni dále přísluší náhrada nákladů řízení v rozsahu jednoho úkonu právní služby za 4 620 Kč [účast na jednání před soudem] podle § 11 odst. 1 písm. g), § 9 odst. 5 ve spojení s § 7 bodem 5. advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2025, včetně jedné paušální náhrady hotových výdajů za 450 Kč dle § 13 odst. 4 advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2025.
48. Jelikož zástupce žalobkyně doložil, že je plátcem DPH, zvyšují se náklady řízení v rozsahu odměny za právní zastoupení ve smyslu § 57 odst. 2 s. ř. s. o částku 2 493 Kč odpovídající této dani.
49. Celkem tedy činí náhrada nákladů řízení částku 14 363 Kč, kterou je žalovaný povinen uhradit žalobkyni k rukám jejího právního zástupce do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.

Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu

a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 21. ledna 2026

JUDr. Ivanka Havlíková v. r.
předsedkyně senátu